

مفہوم شناسی

و مصداق یابی اہل بیت علیہم السلام

غلام حسین زین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مفهوم شناسی و مصداق یابی اهل بیت علیهم السلام

نویسنده:

غلامحسین زینلی

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

مشخصات کتاب

سرشناسه: زینلی، غلامحسین

عنوان و نام پدیدآور: مفهوم شناسی و مصداق یابی اهل بیت علیهم السلام/غلامحسین زینلی.

مشخصات نشر: تهران: مشعر، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری: ۴۲ ص.؛ م.س ۲۲ × ۱۲

شابک: ۲۵۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۱۱۳-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۹ - ۴۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: خاندان نبوت.

موضوع: خاندان نبوت در قرآن.

موضوع: خاندان نبوت -- احادیث.

رده بندی کنگره: BP۳۶/ز۹۶م۱۳۸۷۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۱۲۲۹۲۲۳

ص: ۱

اشاره

ضرورت شناخت اهل بیت (علیهم السلام)

شاید برخی چنین تصوّر کنند که گفت و گو پیرامون «اهل بیت (علیهم السلام)» و تلاش برای شناختن و شاساندن آنان، مسئله‌ای قدیمی است و در عصر حاضر، اثری بر آن مترتب نیست، در حالی که اگر به کلام خداوند و سنت نبی اکرم (ص) مراجعه کنیم و در آن بیندیشیم، به وضوح می‌یابیم که مطالعه و پژوهش پیرامون این مسئله و شناخت مفهوم و مصادیق اهل بیت پیامبر (ص) برای امت اسلامی، امری کاملاً حیاتی است.

خداوند در قرآن کریم، اهل بیت پیامبر (ص) را از هر گونه آلودگی، پاک و منزّه دانسته (۱) و محبت و دوستی آنان را به عنوان مزد رسالت نبی اکرم بر

۱- إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا؛ خدا فقط می‌خواهد آلودگی را از شما خاندان (پیامبر) بزدايد و شما را پاک و پاکیزه گرداند (احزاب / ۳۳).

همه مسلمانان فرض دانسته است. (۱) پیامبر اسلام نیز که سخن ایشان مؤید به کلام خداوند است، (۲) در حدیث متواتر «ثقلین» با بیان جمله «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضَلُّوا بَعْدِي، كِتَابَ اللَّهِ وَ عِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي ...» (۳) اهل بیت را همتای کتاب خدا به شمار آورده و استمرار هدایت امت اسلامی را پس از خود، تنها در پرتو تمسک به قرآن و عترت، میسر دانسته است و اعلام داشته که این دو، همیشه با هم اند و هیچ گاه از یکدیگر، جدا نخواهند شد: «... وَ لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ ...» (۴). آن حضرت، در حدیث «سفینه»، اهل بیت (علیهم السلام) را به کشتی نوح تشبیه کرده و نجات امت اسلامی را تنها در گرو تمسک به کشتی هدایت آنان، ممکن دانسته است. (۵)

۱- قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَدَدَّ فِي الْقُرْبَى؛ بگو: «به ازای آن (رسالت) پاداشی از شما نمی خواهم، مگر دوستی خوبیشاوندانم» (شوری / ۲۳).

۲- وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (نجم / ۳ و ۴).

۳- سنن، ترمذی، ۵ / ۳۲۸؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۳ / ۱۴۸؛ مسند، ابن حنبل، ۳ / ۱۷؛ المعجم الکبیر، طبرانی، ۵ / ۱۹۰ و ۲۰۵

۴- همان.

۵- ابوذر غفاری از پیامبر ۶ نقل کرده که فرمود: «مثل أهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها غرق» (المستدرک، حاکم نیشابوری، ۲ / ۳۴۳؛ معجم الزوائد، هیشمی، ۹ / ۲۶۵؛ تاریخ بغداد، خطیب بغدادی، ۱۲ / ۹۱؛ حلیة الأولیاء، ابونعیم، ۴ / ۳۰۶؛ الدر المنثور، سیوطی، ۴ / ۴۳۴).

آری، تأمیل در کلام خداوند و سخنان رسول گرامی (ص) و نقش اهل بیت (علیهم السلام) در هدایت امت اسلامی، ضرورت شناخت مصادیق اهل بیت پیامبر (ص) را بیش از پیش روشن می‌سازد. چنین تأملی، هر فرد مسلمان متعهدی را وادار می‌دارد تا به درستی، این اسوه‌های طهارت و پاکی را بشناسد و آنان را الگوی زندگی خویش قرار دهد و در جهان پر حادثه کنونی، بر کشتی نجات اهل بیت (علیهم السلام) سوار شده و خود را به ساحل نجات رساند. این، همان حقیقتی است که پیشوای مذهب شافعی نیز در سروده خود به آن اشاره دارد و می‌گوید:

و لَمَّا رَأَيْتَ النَّاسَ قَدْ ذَهَبَ بِهِمْ مَذَاهِبُهُمْ فِي أُبْحُرِ الْغَيِّ وَالْجَهْلِ

رَكِبْتَ عَلَى اسْمِ اللَّهِ فِي سَفْنِ النِّجَاةِ وَ هُمْ أَهْلُ بَيْتِ الْمُصْطَفَى خَاتَمِ الرِّسْلِ (۱)

یعنی: هنگامی که دیدم مذاهب گوناگون، مردم را به دریا‌های جهل و گمراهی سوق داده است، با نام خدا بر کشتی‌های نجات اهل بیت مصطفی (ص)، خاتم پیامبران، سوار شدم.

پس چنان نیست که این مسأله، متعلق به روزگاران گذشته باشد، بلکه همان گونه که تدبّر در قرآن و پیروی از کتاب الهی، مسأله‌ای نو و مورد نیاز است، شناخت و پیروی از همتای قرآن، یعنی اهل بیت پیامبر(ص) نیز مسأله‌ای تازه و مورد نیاز است. مراد از اهل بیت(علیهم السلام)

مقصود از اهل بیت در بحث حاضر، معنای لغوی آن، یعنی همه بستگان و همسر و فرزندان شخص نیست، بلکه مقصود، معنای اصطلاحی آن است که قرآن کریم، در آیه تطهیر، آن را درباره اهل بیت پیامبر(ص) به کار برده است (۱).

۱- احزاب، ۳۳. (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً)؛ خدا فقط می‌خواهد آلودگی را از شما خاندان [پیامبر] بزدايد و شما را پاک و پاکیزه گرداند.

مصادیق اهل بیت (علیهم السلام) در نظر مفسران

مسلمانان به پیروی از قرآن کریم و سخنان پیامبر، عبارت «اهل بیت» را در اهل بیت رسول خدا استعمال کرده‌اند. این مسأله به گونه‌ای شهرت یافته که اراده معنای دیگری از آن، نیازمند به قرینه است (۱)؛ با این وجود، شماری از مفسران اهل سنت در این مسأله تشکیک کرده و ضمن پذیرفتن اهل بیت پیامبر (ص) (علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام)) به عنوان مصادیق آیه، افراد دیگری را نیز جزء مصادیق اهل بیت دانسته‌اند. اهم اقوال آنان چنین است:

الف: گروهی، به جز علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام)، همسران پیامبر (ص) را نیز از اهل بیت دانسته‌اند. (۲) ب: برخی مصادیق اهل بیت را خود پیامبر و

۱- قاموس قرآن، قریشی، ۱/ ۱۳۷

۲- تهذیب تاریخ دمشق، ابن عساکر، ۴/ ۲۰۸-۲۰۹؛ تفسیر الکبیر، رازی، ۲۵/ ۲۰۹؛ فتح القدر، شوکانی، ۴/ ۲۰۸؛ الجامع لأحكام القرآن، قرطبی، ۱۴/ ۱۸۳.

همسران آن حضرت دانسته‌اند. (۱) ج: برخی معتقدند منظور از اهل بیت، تنها زنان پیامبرند. این قول را عکرمه به سعید بن جبیر و ابن عباس نسبت داده است. (۲) د: برخی معتقدند مصادیق اهل بیت، همه بنی‌هاشم‌اند؛ یعنی آل علی، آل عقیل، آل جعفر و آل عباس. این قول از زید بن ارقم نقل شده است. (۳) هـ: عقیده بسیاری از مفسران بر این است که منظور از اهل بیت (علیهم السلام)، پیامبر اکرم (ص)، علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) است. این قول را برخی از همسران رسول خدا (ص) مانند ام سلمه، عایشه و زینب و جمع زیادی از صحابه، مانند سعد بن ابی وقاص، ابوسعید خدری، واثله بن اسقع، ابن عباس، علی بن ابی طالب، حسن بن علی، جعفر بن ابی طالب، جابر بن عبدالله، عمر بن ابی طلحه، براء بن عازب و ثوبان، غلام رسول خدا، نقل کرده‌اند. (۴)

۱- تهذیب تاریخ دمشق، ابن عساکر، ۴/ ۲۰۹.

۲- الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۶۰۲؛ فتح القدر، شوکانی، ۴/ ۲۷۸.

۳- معجم الکبیر، طبرانی، ۵/ ۱۸۲؛ الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۶۰۵؛ فتح القدر، شوکانی، ۴/ ۲۸۰؛ ۱۴/ ۱۸۳.

۴- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ۲/ ۲۶ - ۳۰، ۳۳ - ۳۵، ۳۸ - ۴۱، ۴۳ و ۵۰؛ تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر، ۳/ ۴۹۲ - ۴۹۴؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۳/ ۱۴۶، ۱۴۷ و ۱۵۰؛ الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۳، ۶ - ۶۰۵؛ جامع البیان، طبری، ۲۲/ ۷ و ۸؛ تلخیص المستدرک، ذهبی، ۳/ ۱۴۷؛ سنن الکبری، بیهقی، ۷/ ۶۳؛ مشکل الآثار، طحاوی، ۱/ ۳۳۲ و ۳۳۴؛ مسند، ابن حنبل، ۱/ ۳۹۱، ۶/ ۴۵، ۱۰/ ۱۷۷ و ۱۹۷؛ الجامع الصحیح، مسلم، کتاب فضائل صحابه، باب ۴ و کتاب فضائل اهل بیت النبی، ۶، باب ۹؛ سنن، ترمذی، کتاب مناقب، باب ۲۱ و ۳۲؛ فرائد السمطین، جوینی، ۲/ ۱۵، ۱۸ و ۲۲.

در پاره‌ای از روایات، افزون بر افراد یاد شده، در ذیل قول پنجم، از سایر امامان شیعه هم نام برده شده است (۱)، شیعه امامیه، بر اینکه آیه تطهیر همه امامان را نیز شامل می‌شود، اتفاق نظر دارند (۲). حال باید دید، آیه شریفه، شامل چه کسانی است و چه کسانی از دایره شمول آیه خارج‌اند. برای بررسی این مسأله، از قرائن درونی و بیرونی آیه مورد نظر، مدد می‌جوییم.

۱- آیه التطهیر، موحد ابطحی، ج ۱ و ۲.

۲- جوامع الجامع، طبرسی، ۳۷۲.

قرائن درونی شمول آیه تطهیر بر اهل بیت (علیهم السلام)

الف: کسانی که همسران رسول خدا(ص) را مشمول آیه می‌دانند، به این نکته تمسّیک کرده‌اند که جملات پیش و پس از آیه تطهیر، همگی درباره همسران پیامبر(ص) است، اما باید توجه داشت که مسئله یاد شده نه تنها دلالتی بر شمول آیه نسبت به زنان پیامبر(ص) ندارد، بلکه خود قرینه روشنی است بر اینکه مخاطب آیه تطهیر، کسانی غیر از همسران پیامبرند؛ چرا که در جملات پیش و پس از آیه، تمامی ضمائر به صورت مؤنث آمده (کنتن، أمتعنن، أسرحکن، تردن، لستن، أتقیتن، فی بیوتکن)، در حالی که در آیه تطهیر، جهت خطاب تغییر کرده و ضمائر آن، به صورت مذکر (عنکم، یطهرکم) آمده است. این امر، به روشنی دلالت دارد بر اینکه مصادیق آیه، کسانی غیر از

همسران پیامبرند.

ب: لسان آیه تطهیر، لسان مدح و ستایش است و از مقام بلند اهل بیت (علیهم السلام) حکایت دارد، در حالی که لسان آیه‌های مربوط به همسران پیامبر (ص)، لسان پرهیز دادن و ترساندن است؛ از این رو، هرگز نمی‌توان هر دو لسان را مربوط به یک گروه دانست.

ج: مفاد آیه تطهیر، اعطای نوعی مصونیت از گناه و لغزش، و عصمت دارندگان مقام تطهیر است، در حالی که همسران پیامبر (ص) به اتفاق مسلمانان، مصون و معصوم از خطا و گناه نبوده‌اند.

د: منظور از «اراده» در آیه شریفه تطهیر اراده تکوینی است. با توجه به این نکته، می‌توان پرسید: آیا مراد از زدودن پلیدی از اهل بیت (علیهم السلام) در آیه شریفه، دور ساختن و دفع پلیدی است (یعنی اینکه آنها از آغاز هیچ گونه پلیدی نداشته‌اند) یا برداشتن و رفع آن است (یعنی آلودگی بوده، اما خداوند آن را برطرف کرده است). اگر فرض نخست منظور باشد، در این صورت، تمام زنان پیامبر (ص) یا دست کم بیشتر آنان، پیش از اسلام در پلیدی (شرک و کفر) بوده‌اند؛ در نتیجه، از حکم آیه خارج‌اند. اگر فرض دوم (برداشتن پلیدی) منظور

باشد، چاره‌ای نداریم جز آنکه پیامبر اکرم(ص) را از حکم آیه خارج بدانیم؛ زیرا در زندگی پیامبر(ص)، هیچ گونه پلیدی وجود نداشته است، در حالی که رسول خدا(ص) به طور قطع، در حکم آیه داخل است. پس فرض نخست، ثابت و فرض دوم، منتفی می‌گردد و زنان پیامبر(ص) به طور قطع، از حکم آیه خارج می‌گردند. (۱) ه:- مقصود از اهل بیت(علیهم السلام) در آیه تطهیر، اهل بیت پیامبرند که منحصراً ساکن یک خانه بوده‌اند، یعنی فاطمه، امیرالمؤمنین و دو فرزندشان حسن و حسین(علیهم السلام). این که به نظر برخی، مقصود آیه، همسران رسول خدا(ص) است، درست نیست؛ چون خانه‌های همسران آن حضرت، یک خانه نبود، بلکه خانه‌های آنان، متعدّد بوده که در آن ساکن بوده‌اند. دلیل این مطلب، سخن خداوند در صدر آیه تطهیر است که می‌فرماید: وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ (۲)

که خطاب، متوجه کسانی است که در خانه‌های پیامبر(ص) می‌زیسته‌اند.

۱- جوامع الجامع، طبرسی، ۳۷۲.

قرائن برونی شمول آیه تطهیر بر اهل بیت (علیهم السلام)

افزون بر قرائن درونی آیه، قرائن برونی دیگری نیز وجود دارد که همسران پیامبر(ص) را از شمول آیه تطهیر خارج می‌سازد. این قرائن را در ذیل پی می‌گیریم:

الف: بی گمان، خداوند در آیه تطهیر، مقام بزرگی را برای اهل بیت(علیهم السلام) ثابت کرده و آن را به همه مسلمانان اعلام داشته است. حال، چگونه می‌توان تصوّر کرد که همسران پیامبر(ص) به چنین مقام ارجمندی رسیده باشند، اما از وجود چنین فضیلتی برای خود غافل باشند، تا آنجا که هیچ یک از آنان، حتی برای یک بار، چنین فضیلتی را برای خود یادآور نشده و دیگران را نیز بدان توجه نداده است؟! نه تنها در تاریخ چنین فضیلتی از آنان نقل نشده، بلکه از قول خود آنان نقل شده که گفته‌اند:

آیه تطهیر در حقّ غیر ایشان (یعنی خمسه طیّبه) نازل شده است.

ب: محدّثان شیعه و اهل سنّت، در شأن نزول آیه تطهیر، روایات متواتری را از پیامبر (ص) نقل کرده‌اند. این روایات، پیامبر اکرم (ص) علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) را مصادیق اهل بیت (علیهم السلام) معرفی می‌کند. به نظر می‌رسد بهترین راه برای تعیین دقیق مصادیق اهل بیت، مراجعه به روایاتی است که از قول خود پیامبر (ص) در تفسیر آیه شریفه صادر شده است.

آری، چگونه می‌توان باور کرد که رسول خدا (ص) در حدیث ثقلین، سفینه، امان و ... تمسّک به اهل بیت (علیهم السلام) را مایه سعادت دنیا و آخرت امت اعلام کند، اما آنان را معرفی نکند و مصادیق اهل بیت را در هاله‌ای از ابهام باقی گذارد؟! حقیقت آن است که پیامبر (ص) در مواضع متعدّد، از جمله در اجتماع باشکوه صحابه، اهل بیت (علیهم السلام) را معرفی کرده است تا هیچ عذر و بهانه‌ای برای هیچ کس باقی نماند. رسول خدا (ص) به

عنوان یگانه کسی که بی هیچ اختلافی، صلاحیت تفسیر قران و بیان معانی پنهان آن را داراست (۱) و به تصریح قرآن کریم، هیچ گاه از خود سخنی نمی گوید و گفتارش برخاسته از وحی الهی است، (۲) در تعیین مراد آیه تطهیر و بیان مصادیق آن، دو شیوه مؤثر برگزیده است:

۱- شیوه بیان گفتاری؛

۲- شیوه بیان رفتاری.

۱- مصادیق آیه تطهیر در بیان گفتاری پیامبر:

طبق روایات فراوانی که از طریق شیعه و اهل سنت رسیده است، رسول اکرم (ص) پس از نزول آیه تطهیر، پارچه‌ای به دست مبارک خویش گرفت و علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) را زیر آن برد و سپس فرمود (علیهم السلام) «اللهم هؤلاء أهل بیتی و هؤلاء أهلی و عترتی فأذهب عنهم الرجس و طهرهم تطهیراً» (۳)؛ پروردگارا! اینان اهل بیت من و اهل و خاندان من اند.

۱- وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ (نحل / ۴۴).

۲- وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (نجم / ۳ و ۴).

۳- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ۲/ ۳۴، ۳۸، ۴۳، ۴۴ و ۵۰؛ تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر، ۳/ ۴۹۲ و ۴۹۴؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۳/ ۱۴۶ و ۱۵۰؛ مشکل الآثار، طحاوی، ۱/ ۳۳۴؛ جامع البیان، طبری، ۲۲/ ۷ و ۸؛ مسند، ابن حنبل، ۱۰/ ۱۷۷

هر گونه آلودگی را از آنان دور کن و کاملاً پاکشان گردان.

شمار این روایات که نزد شیعه و سنی به «حدیث کسا» شهرت یافته، به ده‌ها عدد بالغ می‌شود و جمع کثیری از صحابه رسول خدا(ص) آن را نقل کرده‌اند.

ام سلمه همسر رسول خدا(ص) که طبق نقل بیشتر روایات، این جریان در خانه او روی داده، از پیامبر(ص) تقاضا می‌کند تا اجازه دهند او نیز به جمع اصحاب کسا پیوندد و از این فیض بزرگ بهره‌مند شود، اما رسول خدا(ص) از پیوستن او به جمع اصحاب کسا مانع شده، با تعبیر محبت آمیزی از او دلجویی می‌کنند؛ تعابیری چون: «یرحمک الله، أنت علی مکانک و أنت علی خیر و إلی خیر، و إنک من أزواج النبی...» (۱) غیر از ام سلمه، همسران دیگر پیامبر(ص) همچون عایشه (۲) و زینب (۳) نیز عین ماجرای مذکور را نقل کرده و تصریح کرده‌اند که آیه تطهیر درباره

۱- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ۲/ ۳۴، ۳۸، ۴۳، ۴۴ و ۵۰؛ تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر، ۳/ ۴۹۲ و ۴۹۴؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۳/ ۱۴۶ و ۱۵۰؛ مشکل الآثار، طحاوی، ۱/ ۳۳۴؛ جامع البیان، طبری، ۷/ ۲۲ و ۸؛ مسند، ابن حنبل، ۱۰/ ۱۷۷

۲- همان.

۳- فرائد السمطین، جوینی، ۲/ ۱۸

خمسه طیبه نازل شده است.

غیر از همسران رسول خدا(ص) شمار زیادی از بزرگان صحابه (۱) نیز تصریح کرده‌اند که آیه تطهیر درباره خمسه طیبه نازل شده است.

۲- مصادیق آیه تطهیر در بیان رفتاری پیامبر(ص)

روش دیگری که پیامبر(ص) برای تعیین مراد از آیه تطهیر و بیان مصادیق آن برگزیدند، شیوه‌ای ابتکاری و فراموش نشدنی در مدت زمانی نسبتاً طولانی، در معرفی اهل بیت(علیهم السلام) بود؛ بدین سان که سپیده دم، هنگامی که برای اقامه نماز صبح از خانه خارج می‌شدند، به در خانه فاطمه(س) می‌رفت و می‌فرمود:

السلام علیکم و رحمۃ الله و برکاته أهل البيت إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً الصلاةً رحمكم الله؛ درود، رحمت و برکات خدا بر شما اهل بیت باد. «خداوند اراده کرده تا هر گونه پلیدی را از شما اهل بیت دور گرداند و کاملاً پاکتان سازد»(وقت) نماز(است، مهیا شوید) رحمت خدا بر شما باد.

۱- اسامی آنان و منابعی که سخنان آنها در آن ثبت شده، پیشتر گذشت.

مدت این روش رفتاری پیامبر(ص) را ابوسعید خدری، چهل روز (۱)، انس بن مالک، شش ماه (۲)، ابوحریره شش و در نقلی هفت یا هشت ماه (۳)، و ابن عباس، نه ماه (۴) اعلام داشته‌اند. به نظر می‌رسد علت اختلاف در مدت زمان مذکور، آن است که هر یک از راویان، تنها مدتی که خود شاهد آن بود، روایت کرده است؛ بنابراین، ناسازگاری در نقلهای یاد شده مطرح نیست. همان‌گونه که گذشت، رسول خدا(ص) از همان آغاز نزول آیه تطهیر با تعیین مصادیق اهل بیت، راه هر گونه تفسیر ناروا را در این باره بستند. این اقدام پیامبر(ص) موجب شده است تا جز معدودی که نظرشان وزنی ندارد، کسی در اختصاص این آیه به پنج تن تردید نکند.

۱- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ۲/ ۴۴، ح ۶۶۵؛ الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۶۰۶

۲- تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر، ۳/ ۴۹۲؛ شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ۲/ ۱۸، ۲۱، ۲۲ و ۲۵

۳- الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۶۰۶ و ۶۰۷؛ تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر، ۳/ ۴۹۲

۴- الدر المنثور، سیوطی، ۶/ ۶۰۶

اشتمال آیه تطهیر بر سایر امامان شیعه

چنان که پیشتر گذشت، کاربرد واژه «اهل بیت» در روزگار پیامبر(ص) در میان امت اسلامی به طور ویژه برای خاندان پاک آن حضرت بود؛ به گونه‌ای که هرگاه این واژه بدون پسوند به کار می‌رفت، همگان از آن، مصادیقی جز خاندان پیامبر اسلام(ص) نمی‌فهمیدند و عنوان «اهل بیت»، معرف خاندان پاک آن حضرت بوده است. (۱) بی‌گمان، این مسأله به تبعیت از شخص پیامبر(ص) و به سبب تأکید فراوانی بود که آن حضرت درباره افراد خاص با عنوان «اهل بیت» به کار می‌برد. در واقع، مصادیق «اهل بیت»، همان کسانی بودند که از سوی پیامبر اکرم(ص) با عناوین دیگری همچون، «عترت»، «اصحاب کسا»، «آل محمد(ص)» و... به امت اسلامی معرفی

حال، می‌گوییم، مصادیق اهل بیت پیامبر(ص)، بیش از افراد یاد شده است و اطلاق واژه «اهل بیت» بر افراد یاد شده، از باب حصر نیست؛ به گونه‌ای که واژه «اهل بیت» به افراد مذکور اختصاص داشته باشد و سایر امامان شیعه را شامل نشود، بلکه جریان حدیث کسا، از قبیل آیه تطهیر بر افراد موجود از اهل بیت(علیهم السلام) بوده است، نه حصر در آنها؛ در غیر این صورت، به عقیده دانشمندان امامیه و جمع کثیری از دانشمندان اهل سنت، همه امامان امامیه جزء اهل بیت پیامبر(ص) به شمار می‌آیند. این مطلب از روایاتی که در معرفی اهل بیت نقل شده، به خوبی استفاده می‌شود؛ برای مثال، طبق برخی از روایات، پیامبر(ص) در شب ازدواج علی و فاطمه ۸ آیه تطهیر را تلاوت کرد و پس از ازدواج آنان تا چهل روز پیوسته در خانه آنها می‌آمد و می‌فرمود:

«السلام علیکم أهل البيت و رحمۀ الله و برکاته. الصلاة رحمکم الله، إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا
 أنا حرب لمن حاربتم، أنا سلم لمن

همچنین دانشمندان شیعه و اهل سنت پذیرفته‌اند که امام مهدی که در آخرالزمان قیام خواهد کرد و با برچیدن بساط ظلم، حکومتی جهانی بر اساس عدل و داد بنا خواهد کرد، از اهل بیت پیامبر (ص) است. نمونه‌هایی از احادیث پیامبر (ص) که مفید این معناست، چنین است:

علی (ع) از رسول خدا (ص) نقل می‌کند که فرمود: «المهدی منّا أهل البیت». (۲) ابوسعید خدری از پیامبر (ص) نقل می‌کند: «المهدی منی...». (۳) ام سلمه از رسول خدا (ص) نقل می‌کند که فرمود: «المهدی من عترتی من ولد فاطمة». (۴) چنان که می‌بینید، رسول خدا (ص) در احادیث یاد شده مهدی (ع) را از اهل بیت خود به شمار آورده‌اند، حال آنکه مهدی (ع) نه تنها در آن زمان وجود نداشت، بلکه تا زمان تولد وی، حدود دویست و پنجاه سال باقی مانده بود.

۱- الدر المنثور، سیوطی، ۶/۶۰۶؛ معجم الزوائد، هیشمی، ۹/۲۶۷.

۲- سنن، ابن ماجه، کتاب الفتن، باب ۳۴؛ مسند، ابن حنبل، ۱/۸۴؛ سنن، ابوداود، کتاب المهدی؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۴/۵۵۷.

۳- همان.

۴- الدر المنثور، سیوطی، ۶/۵۸؛ سنن، ابوداود، کتاب المهدی.

همچنین دانشمندان فریقین، روایاتی را از رسول خدا(ص) نقل کرده‌اند که بر طبق آنها، پیامبر(ص) تعداد جانشینان خود و خلفای امت اسلامی را دوازده تن معرفی کرده و برای آنان اوصافی برشمرده‌اند که مجموع آن اوصاف، جز بر امامان دوازده گانه تشیع، بر کس دیگری تطبیق پذیر نیست. نمونه‌ای از نقل‌های روایات مورد نظر چنین است: مسلم در صحیح خود از رسول خدا(ص) نقل می‌کند که فرمود:

لا يزال الدين قائماً حتى تقوم الساعة أو يكون عليكم اثنا عشر خليفة كلهم من قریش (۱)؛ همواره دین خدا استوار و پابرجاست تا آنکه قیامت به پا شود یا دوازده نفر خلیفه برای شما وجود داشته باشند که همگی آنان از قریش‌اند.

حدیث فوق را بخاری از سه طریق (۲)، مسلم از هشت طریق (۳)، ابوداود از دو طریق (۴)، ترمذی از دو طریق (۵) و احمد بن حنبل از ۳۲ طریق (۶) نقل کرده‌اند.

۱- الجامع الصحیح، مسلم، کتاب اماره، باب ۱

۲- صحیح، بخاری، کتاب احکام، باب ۵۱؛ التاریخ الکبیر، بخاری، ۱۸۵ / ۳ و ۴۱۱ / ۸

۳- الجامع الصحیح، مسلم، کتاب اماره، باب ۱

۴- سنن، ابوداود، کتاب المهدی

۵- سنن، ترمذی، کتاب الفتن، باب ۴۶

۶- مسند، احمد بن حنبل، ۱۰۶ / ۵، ذیل احادیث جابر بن سمره

ویژگی‌ها و اوصاف امامان (علیهم السلام) در حدیث «لا يزال الدین قائماً...»

اهمّ ویژگی‌های امامان (علیهم السلام) در حدیث مذکور بدین قرار است:

عدد آنان دوازده نفر است: «... اثنا عشر خلیفه...».

همگی آنان از قریش‌اند: «... کلّهم من قریش».

این دوازده نفر خلفای کلّ امت‌اند، نه بخشی از امت.

در حدیث جابر بن مسرّه آمده: «یکون لهذه الأئمة اثنا عشر خلیفه...» (۱) در حدیث ابوجحیفه آمده: «لا یزاد أمر أمتی صالحاً حتّی

یمضی اثنا عشر خلیفه کلّهم من

۱- مسند، ابن حنبل، ۵/ ۱۰۶؛ المعجم الکبیر، طبرانی، ۲/ ۱۹۸؛ کنز العمال، متقی هندی، ۳۳/ ۱۲

در حدیث عبدالله بن مسعود آمده: «أنه سئل كم يملك هذه الأمة من خليفه؟ قال: اثنا عشر كعدّه نعباء بنى إسرائيل» (۲). مسروق (۳) می‌گوید: ما در کوفه نزد عبدالله بن مسعود نشسته بودیم و او به ما قرآن می‌آموخت. مردی از او پرسید: ای اباعبدالرحمان! آیا شما (اصحاب پیامبر) از آن حضرت پرسیدید که این امت چند نفر خلیفه خواهند داشت؟ عبدالله در پاسخ گفت: از هنگامی که به عراق آمده‌ام، تو نخستین کسی هستی که از من چنین پرسشی می‌کنی. آنگاه افزود: آری، ما از رسول خدا (ص) این سؤال را پرسیدیم و آن حضرت در پاسخ فرمود: «دوازده تن خواهند بود به تعداد نقبای بنی‌اسرائیل» (۴).

۱- المستدرک، حاکم نیشابوری، ۳/ ۶۱۸؛ معجم الزوائد، هیثمی، ۵/ ۱۹۰؛ التاریخ الکبیر، بخاری، ۸/ ۴۱۱؛ کنز العمال، متقی هندی، ۳۲/ ۱۲، ح ۳۳۸۴۹

۲- مسند، ابن حنبل، ۲/ ۵۵؛ المستدرک، حاکم نیشابوری، ۴/ ۵۰۱؛ معجم الزوائد، هیثمی، ۵/ ۳۴۴؛ فتح الباری، ابن حجر عسقلانی، ۱۳/ ۲۱۱؛ سلسله الصحیحه، البانی، ۲/ ۷۱۹- ۷۲۰

۳- اسامی آنان و منابعی که سخنان آنها در آن ثبت شده، پیشتر گذشت.

۴- همان.

چنان که می‌بینید، در همه این روایات سخن از این است که این دوازده نفر، خلفای «امت» اند و واژه «امت» همه پیروان پیامبر اکرم (ص) را تا قیامت شامل می‌شود و به هیچ وجه نمی‌توان واژه «امت» را به مسلمانان قرن اول یا دوم هجری اختصاص داد. دوران خلافت اینان بلافاصله پس از پیامبر (ص) آغاز می‌شود: «یکون من بعدی اثنا عشر أمیراً (خليفة) کلهم من قریش» (۱) وقتی به گذشته امت اسلامی می‌نگریم، جز امامان اهل بیت پیامبر (ص) گروهی را نمی‌یابیم که تعداد آنان دوازده نفر، همگی از قریش، خلفای کل امت اسلامی، و آغاز خلافتشان بلافاصله پس از پیامبر (ص) باشد و جهان هیچ گاه از وجود یکی از آنان خالی نباشد. دانشمندان اهل سنت در توجیه احادیث فوق کوشیده‌اند تا با گزینش جمعی از حاکمان اموی و عباسی و انضمام آنان به خلفای راشدین، دوازده نفر مذکور در روایات فوق را تعیین کرده و آنان را مصداق آن روایات قرار دهند.

۱- سنن، ترمذی، کتاب فتن، باب ۴۶؛ المعجم الکبیر، طبرانی، ۲/۲۱۴؛ مسند، ابن حنبل، ۵/۹۹.

قاضی عیاض و ابن حجر می‌گویند: خلفای دوازده گانه رسول خدا(ص) عبارت‌اند از: ۱. ابوبکر؛ ۲. عمر؛ ۳. عثمان؛ ۴. علی؛ ۵. معاویه؛ ۶. یزید؛ ۷. عبدالملک بن مروان؛ ۸. ولید بن عبدالملک؛ ۹. سلیمان بن عبدالملک؛ ۱۰. یزید بن عبدالملک؛ ۱۱. هشام بن عبدالملک و ۱۲. ولید بن یزید بن عبدالملک (۱).

سیوطی می‌نویسد: هشت تن از خلفای دوازده گانه رسول خدا ۶ عبارت‌اند از: ۱. ابوبکر؛ ۲. عمر؛ ۳. عثمان؛ ۴. علی؛ ۵. حسن بن علی؛ ۶. معاویه؛ ۷. عبدالله بن زبیر و ۸. عمر بن عبدالعزیز.

وی آنگاه احتمال داده که دو نفر دیگر از خلفای دوازده گانه، المهتدی و الظاهر از حاکمان عباسی باشند؛ چون این دو به عقیده سیوطی، افراد عادل بوده‌اند!

وی سپس می‌افزاید: «و اما دو نفر دیگر باقی مانده‌اند که باید منتظر آنان بمانیم؛ یکی از آن دو، «مهدی» که از اهل بیت پیامبر(ص) است» (۲).

سیوطی نفر دوم را مسکوت گذاشته و از وی

۱- فتح الباری، ابن حجر عسقلانی، ۲۱۴/۱۳

۲- تاریخ الخلفاء، سیوطی، ۱۰-۱۲

نام نمی‌برد. بدین سان می‌بینیم که دانشمند پر آوازه‌ای مانند سیوطی، تنها توانسته به گمان خود، نام یازده نفر از خلفای دوازده گانه رسول خدا را آن هم بر اساس حدس و گمان مشخص کند و از تعیین نفر دوازدهم عاجز مانده است.

باید گفت: این توجیحات به دلایلی پذیرفته نیست؛ از جمله:

الف: خلفای راشدین نمی‌توانند مصداق احادیث فوق باشند؛ چون:

اولاً، عدد آنها کمتر از دوازده نفر است.

ثانیاً، خلفای کلّ امت نیستند؛ زیرا دوران خلافتشان حدود سی سال بیشتر ادامه نیافته است.

ب: حاکمان اموی نیز نمی‌توانند مصداق احادیث باشند، زیرا:

اولاً، عددشان بیشتر از دوازده نفر است.

ثانیاً، خلفای کلّ امت نیستند، بلکه دوران حکومت آنان در اوایل قرن دوم هجری (سال ۱۳۲ ق.) پایان یافته است.

ثالثاً، تقریباً همه آنان، افرادی فاسق و ستمگر

بوده‌اند (۱) و زندگی آنان به زندگی پیامبر(ص) هیچ شباهتی نداشته است تا بتوان آنان را جانشین پیامبر(ص) دانست. رابعاً، حکومتشان بلافاصله پس از پیامبر(ص) نبوده است.

ج: حاکمان عباسی نیز نمی‌توانند مصداق احادیث خلفای اثنا عشر باشند؛ زیرا: اولاً، عدد آنان بیش از دوازده نفر است.

ثانیاً، خلفای کلّ اّمّت نبوده‌اند، بلکه حکومت آنان در سال ۱۳۲ هـ- آغاز شده و در اواسط قرن هفتم هجری با سقوط بغداد پایان یافته است. (۲) ثالثاً، تقریباً همه آنان افرادی ظالم، ستمگر و بی دین بوده‌اند (۳) و زندگی و عملکرد آنان به زندگی و عملکرد رسول خدا(ص) هیچ شباهتی نداشته است.

رابعاً، حکومتشان بلافاصله پس از پیامبر(ص) نبوده است.

افزون بر مباحث گذشته، چنان که دیدیم، اکثر کسانی که دانشمندان اهل سنّت، آنان را به عنوان

۱- الصواعق المحرقة، ابن حجر هیثمی، ۲۱۹

۲- اسامی آنان و منابعی که سخنان آنها در آن ثبت شده، بیشتر گذشت.

۳- ینابیع المودّة، حنفی قندوزی، ۵۳۵ / ۲

مصادیق احادیث خلفای اثنا عشر برگزیده‌اند، حاکمان اموی‌اند و اینان کسانی‌اند که پیامبر آنان را لعن و نفرین کرده است (۱). همچنین حافظان اهل سنت از پیامبر (ص) احادیث صحیحی را نقل کرده‌اند که نشان می‌دهد، در هر عصری برای مردم آن عصر مردمی هست و مسلمانان وظیفه دارند، آن امام را بشناسند و بیعت او را بر گردن نهند. عظمت این امام به اندازه‌ای است که هر کس بمیرد و او را نشناسد و در بیعت او قرار نداشته باشد، مرگش، مرگ جاهلی است. در حدیثی از پیامبر (ص) آمده است: «من مات و لیس فی عنقه بیعة، مات میتة جاهلیة» (۲). همچنین از آن حضرت نقل شده که فرمود: «من مات بغير إمام، مات میتة جاهلیة» (۳) و نیز فرمود: «من مات و لم یعرف إمام زمانه، مات میتة جاهلیة» (۴).

۱- فتح القدیر، شوکانی، ۳/ ۲۴۰؛ مسند، ابن حنبل، ۳/ ۳۰۸ و ۵/ ۴۳۵؛ معجم الزوائد، هیثمی، ۱/ ۳۰۸ و ۵/ ۴۳۵؛ الجامع لأحكام القرآن، قرطبی، ۱۰/ ۲۸۶

۲- الجامع الصحیح، مسلم، کتاب اماره، ح ۵۸؛ السنن الکبری، بیهقی، ۸/ ۱۵۶؛ سلسله الصحیحة، البانی، ۲/ ۷۱۵؛ مسند، ابن حنبل، ۴/ ۹۶

۳- مسند، ابوداود طیالسی، ۲۵۹؛ مسند، ابن حنبل، ۳/ ۴۴۶؛ التاریخ الکبیر، بخاری، ۶/ ۴۴۵

۴- شرح المقاصد، تفتازانی، ۵/ ۲۳۹

احادیث دیگری از پیامبر(ص) نقل شده که فرمود: «لا يزال هذا الأمر في قریش ما بقى من الناس اثنان» (۱) همواره امر خلافت در میان قریش است تا آنگاه که دو نفر انسان در جهان باقی باشند. (۲) احادیث دسته نخست می گفت: در هر زمانی امامی وجود دارد که مردم وظیفه دارند او را بشناسند، و در بیعت او قرار داشته باشند. و حدیث دسته دوم می گفت: آن امام باید از تبار قریش باشد. بر این اساس، وظیفه امت اسلامی این است که پس از پیامبر اکرم(ص) تا قیامت، در هر زمانی، در بیعت امامی باشند که از تبار قریش و از دودمان پیامبر اکرم(ص) باشد. حال آنکه این معنا، به هیچ وجه با توجیهاات دانشمندان اهل سنت درباره احادیث تعداد خلفای پس از پیامبر(ص) سازگار نیست؛ چرا که امروز، اهل سنت فاقد چنین خلیفه‌ای می‌باشند، در حالی که باید همواره از وجود چنین امام و خلیفه‌ای برخوردار باشند.

۱- الجامع الصحیح، مسلم، کتاب اماره، باب ۱؛ صحیح، بخاری، ۲۱۸/۴ و ۷۸/۹

۲- اسامی آنان و منابعی که سخنان آنها در آن ثبت شده، پیشتر گذشت.

آری، مجموع این احادیث، مؤید دیدگاه دانشمندان شیعه امامیه درباره امامان و خلفای دوازده گانه پیامبر(ص) است. دانشمندان شیعه معتقدند مصداق احادیث خلفای پیامبر(ص) امامانی هستند که همگی آنان از اهل بیت پیامبر(ص) می‌باشند و خلافت آنان نیز لزوماً به معنای حکومت ظاهری نیست، بلکه به معنای حقی الهی و استحقاقی است که از جانب خدا و به واسطه پیامبر(ص) به آنان اعطا شده است. نخستین فرد این سلسله، علی بن ابی طالب(ع) و آخرین آنان، مهدی موعود(ع) است که از عمری غیر متعارف و طولانی برخوردار است، به گونه‌ای که جهان هیچ گاه از وجود یکی از آنان خالی نبوده و نخواهد بود.

تردیدی نیست که بشارت پیامبر(ص) به آمدن دوازده خلیفه پس از وی، سخنی عادی نیست، بلکه بشارتی الهی و ابلاغ شده از سوی خداوند است؛ چرا که آن حضرت، هیچ گاه از پیش خود سخنی نمی‌گوید و سخن او چیزی جز وحی الهی نیست (۱)، به ویژه درباره موضوع مهمی مانند جانشینان

۱- (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ) هرگز از روی هوای نفس سخن نمی‌گوید. * آنچه می‌گوید، چیزی جز وحی که بر او نازل شده نیست. نجم، ۳ و ۴.

خود و رهبران امت اسلامی.

حال که بشارت، بشارتی الهی و بشارت دهنده، پیامبر خداست، باید مصادیق بشارت نیز الهی باشد و تعیین آنان به اذن خدا و به واسطه پیامبر(ص) صورت گیرد؛ چرا که با این ویژگی‌ها، معنا ندارد تعیین مصادیق بشارت، آن هم درباره چنین مسأله مهمی، به دانشمندان دربار حاکمان اموی و عباسی سپرده شود تا بر اساس ذوق، سلیقه و گرایش‌های فکری خود، در این باره تصمیم بگیرند و هر کسی، عده‌ای را به عنوان مصداق این بشارت معرفی کند و حاصل انتخاب آنان، این باشد که عده‌ای از عناصر شیطانی از بنی امیه و بنی عباس به عنوان جانشینان رسول خدا(ص) تعیین و معرفی شوند.

افزون بر مباحث گذشته، دانشمندان شیعه و شماری از دانشمندان اهل سنت، احادیثی از رسول خدا(ص) نقل کرده‌اند که به صراحت نشان می‌دهد همه امامان شیعه، جزء اهل بیت پیامبرند. این

احادیث، در تفاسیر روایی شیعه، مانند نورالثقلین، تفسیر قمی و ... در ذیل آیه تطهیر و آیه اولی الامر (۱) و یا در کتاب‌هایی مانند کافی، کفایه الأثر، فرائد السمطين، ینابیع الموده و ... مضبوط است.

۱- (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید؛ پس هر گاه در امری [دینی] اختلاف نظر یافتید، اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید، آن را به [کتاب] خدا و [سنت] پیامبر [او] عرضه بدارید، این بهتر و نیک‌فرجام‌تر است. نساء، ۵۹

كتاب شناسی

- مسند، احمد ابن حنبل، دارالفکر، بی تا.
- تهذیب تاریخ دمشق، ابن عساکر، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر دمشقی، چاپ دوم، بیروت، دارالمعرفه، ٤٠٧ ق.
- سنن، ابن ماجه، محمد بن یزید قزوینی، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- سنن، ابوداود سلیمان بن اشعث سجستانی، چاپ اول، بیروت، دارالفکر، ١٤١٠ ق- ١٩٩٠ م.
- مسند، ابوداود طیالسی، بیروت، دارالحديث، بی تا.
- حلیة الاولیاء، ابونعیم اصفهانی، بیروت، دارالفکر، بی تا.
- سلسله الصحیحہ، محمد ناصرالدین البانی، ریاض، نشر دارالمعارف، بی تا.
- التاريخ الكبير، محمد بن اسماعیل بخاری، بیروت، دارالفکر، بی تا.
- صحیح بخاری، محمد بن اسماعیل بخاری، بیروت، دارالجيل، بی تا.

- السنن الكبرى، ابوبكر احمد بن حسين بن علي بيهقي، تحقيق يوسف عبدالرحمان المرعشلي، بيروت، دارالمعرفه، ١٤١٣ هـ.
- شرح المقاصد، سعدالدين تفتازاني، قم، چاپ رضی، بی تا.
- فرائد السمطين، محمد بن ابراهيم جويني، بيروت، مؤسسۀ محمودي للطباعۀ و النشر، ١٤٠٠ ق.
- شواهد التنزيل، عبيدالله بن عبدالله حاكم حساناني، چاپ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامي، ١٤١١ ق.
- المستدرک على الصحيحين، محمد بن عبدالله حاكم نيشابوري، بيروت، دارالکتب العربي و دارالکتب العلميه، بی تا.
- ينابيع الموده، شيخ سليمان حنفي قندوزي، قم، چاپ رضی، ١٤١٣ ق.
- تاريخ بغداد، خطيب بغدادي، بيروت، دارالکتب العلميه، بی تا.

- تلخيص المستدرک، شمس الدين ذهبی، ذیل مستدرک حاکم، دارالکتاب العربی، بی تا.
- التفسیر الکبیر، محمد بن عمر رازی، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- مفردات الفاظ القرآن، ابوالقاسم حسین راغب اصفهانی، قم، دارالکتب العلمیه، بی تا.
- الدرّ المنثور فی تفسیر المأثور، جلال الدين سیوطی، چاپ اوّل، بیروت، دار الفکر، ١٤٠٣ ق.
- تاریخ الخلفاء، جلال الدين سیوطی، بیروت، دارالقلم، ١٤٠٦ ق.
- دیوان امام شافعی، محمد بن ادريس شافعی، گردآوری محمد عبدالرحیم، دارالفکر، بی تا.
- فتح القدير، محمد بن علی بن محمد شوکانی، بیروت، دارالمعرفة للطباعة و النشر، بی تا.
- المعجم الکبیر، سلیمان بن احمد طبرانی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ١٤٠٥ ق.
- جوامع الجامع، فضل بن حسن طبرسی، بی نا، بی جا، بی تا.
- جامع البيان فی تفسیر القرآن، محمد بن جریر طبری، بیروت، دارالمعرفة، ١٤٠٧ ق.
- مشکل الآثار، ابوجعفر طحاوی، چاپ اوّل،

- فتح الباري، ابن حجر عسقلاني، تحقيق محب الدين خطيب، بيروت، دارالمعرفه، بي تا.
- الجامع لأحكام القرآن، احمد بن محمد قرطبي، بيروت، داراحياء التراث العربي، ١٩٦٦ م.
- قاموس قرآن، سيد علي اكبر قريشي، تهران، دارالكتب الاسلاميه، ١٣٦٦ ق.
- كنز العمال، متقى هندي، بيروت، مؤسسه الرساله، ١٤٠٥ ق.
- سنن، محمد بن عيسى ترمذي، چاپ سلفيه.
- الامامه و اهل البيت، محمد بيومي مهران، مصر، دارالنهضة العربيه، ١٩٩٥ م.
- الجامع الصحيح، مسلم بن حجاج قشيري نيشابوري، بيروت، دارالفكر، ١٣٩٨ ق.
- آيه التطهير في احاديث الفريقين، سيد علي موحد ابطحي، قم، ١٤٠٤ ق.
- الصواعق المحرقة، احمد بن حجر هيثمي مكى، چاپ مصر، بي تا.
- معجم الزوائد و منبع الفوائد، نورالدين علي ابن ابى بكر هيثمي، بيروت، دارالفكر، ١٤١٤ ق.

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیفزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳-۲۳۵۷۰۲۳ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱

۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رها کردن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

